

A húsvéti mítosz

Gondolatok Istenről és az emberről

Ezt a dokumentumot egy eredetileg szóban elhangzott előadás diái alkotják, amelyeken az apró betűs szövegek körülbelül azok, amik szóban hangzottak el, de nem akartam sokat írni, ezért az egész anyag így is meglehetősen vázlatos. Mindazonáltal a lényeg – remélem – kiderül belőle, vitairatnak pedig biztosan jó lesz, ebben a formájában is...

Kicsoda vagy kicsoda az Isten?

Isten definiálásának kérdése*

Mit értünk Isten *fogalma* alatt?

abszolút, transzcendens, személyes

Isten további (szokásos) jellemzői:

teremtő, jóságos, igazságos, mindenható, stb.

Honnan lehet ezeket tudni Istenről?

⇒ kinyilatkoztatás? tapasztalás? ** vagy hit? ***

* Már ez a kérdés is feltételezi, hogy a keresztény kultúrkörben gondolkodunk...

** ⇒ Isten rejtőzködése, Isten halála, stb.

*** Mi a hit?

Az emberek döntő többségének Istenre vonatkozó ismeretei hallásból vagy olvasásból származnak.

A kereszténység az Istenről való ismeretek megszerzésének kifejezetten ezt az útját ajánlja.

Tamás apostolt, aki ragaszkodott volna a személyes tapasztalathoz, már az evangélista negatív példaként állítja elénk, Pál pedig arra a hitre apellál, ami hallásból van.

Aki személyes tapasztalatról számol be, az eleve gyanús, ha pedig azt állítja, hogy az tartalmát tekintve ellentétes a kanonizált tradícióval, akkor eretnek. A hit lényege éppen az, hogy a vallási tekintély (pápa, lelkipásztor, Biblia) által közvetített tartalom felülírja a személyes tapasztalatokat vagy azok hiányát.

Történelmileg pedig: a kereszténységnek nincs elfogadható magyarázata Isten hallgatására, azaz arra, hogy miért nem nyilvánítja ki magát olyan módokon, ahogyan azt tette a bibliai időkben, vagy egyáltalán bármely félreérthetetlen és másképpen nem magyarázható módon.

Az Istenről való beszéd nyelve

Tárgyuk szerint különböző egzaktságú beszédek

A tudományos és lírai beszéd érvényességi köre

Isten személyessége

Az Istennel kapcsolatos tapasztalatok – és
tulajdonítások – ellenőrizhetősége

Mielőtt bármit is mondanánk Istenről vagy vele kapcsolatban, nem ártana tisztázni, hogy milyen nyelvet használunk: tudományos, költői vagy egyéb – különös tekintettel arra, hogy az adott nyelvben mik az érvényesség, illetve az igazság kritériumai, mik a következtetés szabályai, stb.

Mit jelent Isten személyessége? Vannak-e Istennek érzelmei, s ha igen, milyenek? Honnan tudunk ezekről az érzelmekről? Ezek az érzelmek meghatározzák, befolyásolják az ő cselekedeteit? És mi határozza meg és mi befolyásolja ezeket az érzelmeket? Ha Isten indítékai nem érzelmi jellegűek, akkor milyenek?

Ha igaz az, amiről a következő oldalon szó lesz, hogy Isten az embert a maga képmására teremtette, azaz, hogy közöttük valami hasonlóság van, akkor mit jelent ez az Istenről való beszédre nézve: lehet-e úgy beszélni Istenről, mint egy emberről? Mennyiben igen és mennyiben nem?

Kapcsolatok

Isten és az ember kapcsolata

⇒ a teremtés*

Az ember és Isten kapcsolata

⇒ a vallás (?)

* Mi lehetet Isten eredeti szándéka?

⇒ „*És teremtette az Isten az embert az ő képére...*”

A két teremtéstörténet közül a másodikat nem lehet komolyan venni, az első viszont nem számol be róla, hogy mi volt Isten szándéka (célja) a teremtéssel általában, illetve az ember teremtésével konkrétan. Sajnos az sem derül ki, hogy pontosan milyen értelemben van az ember az Isten képére teremtve: miben hasonlít Istenre vagy miben olyan mint ő, és miben nem?

Tervezte-e Isten, s ha igen, hogyan az emberrel való kapcsolattartást? Közvetítő személyeken (papokon, prófétákon) vagy közvetítő intézményeken (vallásokon, tradíciókon, szent könyveken) keresztül?

Ha az ember valóban hasonlatos Istenhez, miért nem éppen abban az, hogy ennek tudatában van?

Az úgynevezett bűneset nem ad magyarázatot arra, hogy miért romlott, miért romolhatott el Isten és az ember kapcsolata: hogyan hagyhatta ezt Isten? De tegyük fel, hogy valaki valóban rossz fiú volt: miért akadályozta ez annak, hogy a kapcsolat helyreálljon azokkal, akik annak megromlásában nem vétkesek?

A kereszténység

- A kereszténység mai állapota
- az Apostolok cselekedetei és Pál levelei
- Jézus

A kereszténység – úgy tűnik – nem tudta helyreállítani (megjavítani) az ember és Isten kapcsolatát.

Előad egy mesét (teológiai koncepciót) arra vonatkozóan, hogy ezt a kapcsolatot Jézus áldozata helyrehozta, s majd halálunk és feltámadásunk után mi magunk is meg fogjuk ezt tapasztalni, ha már most hiszünk benne, ám de facto semmilyen változás nem mutatkozik: az egek bezárultak. Sőt, valójában a kereszténységtől a lehető legtávolabb áll, hogy a kapcsolat újra megnyitásán munkálkodjék: éppenséggel pont arra van berendezkedve, hogy az egyház maga töltsen be Isten helyét.

Az Apostolok cselekedetei és Pál levelei pontosan dokumentálják, hogy ez a tendencia már a kereszténység kialakulásánál jelen volt – és dokumentálják azt is, hogy mindennek semmi köze nem volt ahhoz a Jézushoz, akire krisztusként hivatkozik, sőt, kifejezetten szembekerül az ő tanításának szellemével.

A Jézus-jelenség lényege (1)

Kicsoda és micsoda ez a Jézus?

Az evangéliumok

Realitás és mítosz az evangéliumokban

Az evangéliumok keletkezése

Az evangéliumok nyelve

Amennyire megállapítható, az evangéliumok keletkezésének *eredeti* célja éppen az lehetett, hogy a valóságos Jézust és az ő tanítását állítsa szembe a hit krisztusaként terjedő fantom-Jézussal. Valójában ekkor már ez sem volt az igazi, mert a Jézus halála után a személye körül kialakuló mítosz és a hagyományos zsidó gondolkodással kompromisszumot kereső teológiai szándék már erodálta azt, így a keresztény ideológia könnyedén bedarálta vagy ha úgy tetszik felszippantotta ezeket. A kérdés, hogy abból a katyvaszból, ami létrejött lehetséges-e még rekonstruálni az eredeti jézusi szándékot és tanítást.

Azt gondolom, hogy ez egyszerűbb, mint a könyvtárnyi mennyiségű biblikus szakirodalom alapján gondolnánk.

A Jézus-jelenség lényege (2)

Jézus tanítása és a történések

A tanítás dichotómiája

A történések menete

A konfliktus természete

⇒ kulcstörténések és kulcsfogalmak

μετανοια, εξουσια, κρεμαννυμι

Jézus Isten-tapasztalása: az Isten **אבא**

Abból indulok ki, hogy Jézust valóban kivégezték, s hogy ennek oka az a konfliktus volt, ami közte és a vallási vezetők között végighúzódik az evangéliumi beszámolókon is. E konfliktus tényét senki nem vitatja, a kérdés ennek a konfliktusnak a természete, illetve tartalma. Ez szerintem a következőkkel világítható meg

A Jézus-jelenség lényege (3)

(1.) Az evangéliumokban szereplő **μετανοια** szót megtérésnek szokás fordítani, de a dolog nem ilyen egyszerű. Ez ugyanis nem csak annyit jelent, hogy másképpen kell viselkednünk, hogy gyökeresen fordítanunk kell a magatartásunkon, mert ezt akkor és ott, amikor és ahol Jézus beszélt, egy olyan szóval fejezték ki, amit görögre az **επιστρεφω** szóval fordítottak, a **μετανοια** tehát mást jelent: nevezetesen a gondolkodás megváltoztatását. Nem egyszerűen arról van szó, hogy másként kell cselekedni, hanem *mást* kell gondolni a végső dolgok és Isten felől – tudniillik mást, mint ami a hivatalos (mózesi) tanítás.

(2.) Többször olvasható az evangéliumokban, hogy a tömeg álmélkodik (másutt magán kívül van, ki van borulva) Jézus tanítása miatt, mert nem úgy tanít, mint az írástudók, hanem mint akinek hatalma, felhatalmazása (**εξουσια**) van. Valójában arról van szó, hogy Jézusnak megvan a maga saját, közvetlen Isten-tapasztalata (például erről szóltak *eredetileg* a megkereszteléséről szóló beszámolók), s ezek a tapasztalatok felülírják a vallási tanítást, hagyományokat, szent iratokat stb.

(3.) Amikor Jézus a legfőbb parancs felől kérdik azt mondja, hogy a legfőbb parancsolat Isten szeretete, a második a felebarát szeretete – majd hozzáteszi, hogy ezen a két parancsolattól függ (ezen fordul) az egész törvény és a próféták. Az ige, ami itt a görög szövegben szerepel a **κρεμαννυμι** nemcsak függést, hanem bizonytalanságot is kifejez, azt jelenti, hogy a törvény és a próféták egy nagyon ingatag valami: nem kőszikla, hanem valami olyan, mint egy ruhadarab vagy függöny, ami föl van akasztva és lengeti a huzat.

Mindez egy módszertani elvet ad a kezünkbe: ha két Jézusnak tulajdonított szöveg ellentmond egymásnak, azt kell hitelesnek tekinteni, ami a fentiekhez illeszkedik, tehát ami az ő kivégzésének lehetséges magyarázataként a törvényt, a tradícióval szembe megy.

Mire épít Jézus, amikor relativizálja a vallási tradíciót (a törvényt és a szent iratokat)? Nyilván a saját elementáris Isten-tapasztalatára. E tapasztalás lényege, hogy Isten **אבא** – olyan szerető atya (apu), akivel az embernek közvetlen, személyes, intim kapcsolata van, aki jóságával, gondviselésével, irgalmasságával fordul az ember felé, akit nem templomokban imádunk, hanem a legbensőbb szobájában beszélget vele. (Amikor Izraelben vagyok, nap mint nap, a leghétköznapibb kontextusban hallom ezt a szót: az unokám is így szólítja az apját.)

A jézusi világkép lényege

Az ószövetségi Isten-képek

יהוה

שדי

Jézus Isten-képe

Jézus emberképe

Jézus és a vallás

Az ember sorsa
és rendeltetése

Jézus Isten-képéről (Isten-tapasztalatáról) az előző oldal alján volt szó, itt csak azt tenném ehhez hozzá, hogy ez nem volt teljesen előzmény nélküli az emberiség, illetve Izrael történetében. Az ószövetségi iratok Istent két névvel illetik: az egyik a יהוה (Jahvé), a másik a שדי (Saddai). Ahol az előbbi szerepel, ott általában egy nagyon harcias, kifejezetten agresszív, egy hatalmas földi uralkodó jellemzőivel bíró személy szerepel, ahol az utóbbi, ott szeretettel, gondoskodással, áldással találkozunk – mintha nem is ugyanarról a személyről lenne szó. És valóban: nem ugyanarról a személyről van szó. S hogy a kettő közül melyik Isten? Jézus szerint az utóbbi.

Jézus tanításában nyoma nincs semmiféle áteredő bűnnek. Az ember olyan lény, akinek persze sok hibája lehet, de az Istennel intim kapcsolatban lenni képes. Eszerint bármilyen vallásnak is akkor és csak akkor van értelme, ha ezt az Istennel való intim és a dolgok természete szerint személyes kapcsolatot szolgálja. Az ember pedig képes rá, hogy Istenhez való hasonlatosságát kibontakoztassa: szeretettel és irgalmassággal éljen. Ez az embernek szóló parancs, ez az ember rendeltetése.

Ebből megint következik egy módszertani elv: ha Istenről vagy vele kapcsolatban két olyan tájékoztatást olvasunk, amelyek ellentmondanak egymásnak, azt tekintsük hitelesnek, amelyik a második típusú Isten-képbe illeszkedik – már ha nincs ezzel ellentétes saját Isten-tapasztalatunk, ami minden, akár Jézusnak tulajdonított tanítást felülír.

A feltámadás kérdése (1)

A feltámadás fogalma

Általános feltámadás és Jézus feltámadása

Az evangéliumi beszámolók és a torinói lepel

Feltámadás vagy örök élet?

Örök élet és Isten országa

Kik miért és hogyan részesednek benne?

Őszintén szólva, van nekem elég dolgom ezzel a földi léttel ahhoz, hogysem a feltámadás kérdésében szakértővé akartam volna képezni magam. Amennyire az írásokból meg tudom állapítani, ez az elképzelés az ember valamilyen testi újjászületésével, illetve egy új teremtéssel vagy a teremtés globális megújításával kapcsolatos.

E mögött kimondatlanul is az van, hogy ez a jelenlegi teremtés nem az „igazi” – lehetne ennél jobb...

Ez nagyon is megfelel az emberi tapasztalatnak. Amiről nincs tapasztalatunk, az az, hogy milyen lenne ez az új világ és benne az új ember, ezért a magam részéről csak találgatásokba bonyolódhatnék - mint bárki más is.

Ehhez Jézus esetleges feltámadása sem tesz hozzá semmit, legyenek bármily igazak az evangéliumi beszámolók vagy bármily valóságos a torinói lepel. Azt hiszem, hogy a feltámadásról alkotott elképzelések az emberi vágyak és fantáziák kivetülései.

Ezzel szemben az „örök élet” gondolata logikus következtetés.

Mint hogy a másik *személy* (akit szerethetek, illetve szeretek) érték, és elvesztése fájdalmas, nem tűnik logikusnak, hogy Isten múlandónak teremtse, s így elveszítse azokat a *személyeket*, akiket szerethetne, illetve szeret.

A feltámadás kérdése (2)

Szükséges-e, hogy az örök élet valami feltámadott (újjáteremtett) földi létezésben valósuljon meg? Szerintem annak ellenére nem, hogy nagyon nehezen tudom ezt elképzelni – de ez éppen egy olyan kérdés, amiről nem sok értelme van spekulálni.

Hogy az örök élet valami olyasmi, amit ki kell érdemelni. vagy pedig az minden halandó földi létének természetes folytatása? Nos, azt gondolom, hogy egyféle puszta létezés lehet a földi létezésünk között kialakult szellemi természetű személyiség halál utáni állapota – legfeljebb ez nem feltétlenül Isten közelében történik. Isten közelében lenni: ez lenne az örök világosság, Istentől távol lenni: az örök sötétség...

Az örök világosság lehetősége (elvileg) mindenkinek megadatott, legfeljebb egyesek nem élnek vele. Ez nem Isten büntetése, hanem az illető választása. Nem akar Istennel lenni, nem akar Istenhez hasonló lenni, nem akarja a szeretetet, az irgalmasságot gyakorolni.

Jó kérdés persze, hogy hogyan lesz valaki ilyen: saját elhatározásából, vagy mások szeretetlenségének következményeként – ez utóbbi esetben őt dupla igazságtalanság éri, ha földi szenvedései után még az örök sötétségre is kivettetik... A kérdés tehát oda torkollik, hogy lehet-e Isten egyszerre jó (igazságos) és mindenható?

Válaszok elnapolt kérdésekre

Isten jósága és mindenhatósága

Isten igazságossága és a kárhozat

Aki cselekszi, az megtapasztalja –
az Istenhez való hasonlóság:

„Legyetek irgalmasak,
mint mennyei Atyátok irgalmas!”

Nem csak az előző oldali dilemma, de egy pillantás a világ állapotára meg kell, hogy győzzön minden elfogulatlan gondolkodót, hogy Isten nem mindenható, hiszen a dolgok biztosan nem egy jó, szerető és gondviselő Isten szándékai szerint alakulnak. (Emellett a tapasztalat mellett hivatkozhatunk Jézusnak egy olyan beszédére, ami arra utal, hogy a világban Istennek egy ellensége működik – a világ végéig sajnos igen hatékonyan – a búza közé a konkolyt ugyanis éppen Istennek ez az ellensége vetette.) Ez a rossz hír. A jó hír viszont az, hogy a szeretet, az irgalmasság, a gondoskodás ügye – úgy tűnik – rajtunk múlik. Ha életünket a mennyei Atyához való hasonlatosság szerint éljük, akkor lesz a világban irgalmasság és szeretet – éppen annyi, amennyit beleviszünk.